

szerint ennek egyik oka a történelmi munkák pontatlan adatközlése, „a részlet a dátum közlésénél a korábbi időbe visszanyúló előzmények mellőzése, pl. nemzeti történetünk eseményeinél mellőzi a trianoni katasztrófát, a Szabadságharc esztendeje pedig nála előzményeinél fogva 1812-ig nyúlik vissza. „A történelmi prognózisok” című fejezetben a hullámtörvény segítségével érdekes jóslatokat olvashatunk a második ezredévig, Szerző a függelékben közölt iratokkal bizonyítja, hogy az 1904—1935. évekre közölt jósatai tényleg bekövetkeztek. Pl. Megjövendölte pár évvel előtte a világháború kitörését. 1915-ben előre látta, hogy a háború a központi hatalmakra katasztrófális kimenetelű lesz; egy évvel később pedig jelezte az orosz forradalmat és több európai trón megdőlését. Szívesen elismerjük, hogy ezen előrejelzések tényleg bekövetkeztek, de le kell szögeznünk, hogy ehhez hasonló meglátások a szerző sok kortársa írásában és beszédeiben is felfedezhetők.

Minden érdekessége mellett nem tarthatjuk a szerző elméletét a történettudomány számára ezidőszertől beilleszthető segédtudománynak és disciplínának. A történelemben vannak szabályszerűségek, ismétlődések, de azok a természettudományokéhoz hasonló elvont törvényekbe, az eszmék, a lelki élet sajátos természeté miatt nem szoríthatók be. A történetfilozófia megállapítása szerint is minden történelmi eseményt oly sok oksági sor bonyolult finom szálának egybeszőődése hoz létre, hogy itt exakt törvényszerűség nem állapítható meg. A történelem egyes korszakainak hasonló jelenségeiből sok tanulságot levonhatunk, de a történelem maga, annak sajátos jelenségei, teljes egészükben nem ismétlődnek meg. Hogy jelenleg nincsen pontosan körülírható hullámelméleti egység szám, mutatja szerintünk az is, hogy az ilyen irányú művek írói kénytelenek elméletük érdekében egyes adatokat mellőzni, vagy azokat különleges megvilágításba helyezni.

Péchy Henrik főtörzsorvos ur szaktörténészhez is dicséretreméltó gyakorlati és elméleti tájékozottsággal rendelkezik. Jelen művében Th. Buckle angol történetíró „History of civilisation in England 1857.” történelmi determinizmusát alkalmazza. Hozzá hasonlóan a társadalom tömegjelenségeinek törvényszerűségei alapján kísérli meg a történelmet törvénytudománnyá átalakítani. Könyve kétségtelenül érdekes olvasmány, de történész számára véleményünk szerint jelenleg segédkönyvül nem használható fel.

Zsámbéky László dr.

Komoróczy György: A mai Lengyelország. Bp. Magyar Szemle Társaság 76. o.

Apponyi Albert gr. az egyik mély történetfilozófiai elmélkedésében írja, hogy egy-egy nemzet hivatását igazolhatja már a pusztán létezése is. Lengyelország politikai és kulturális létét évszázadokon át bizony alig-alig mutatta más tényező — a fenti tételen kívül. Az ország hosszú időig a belső széthúzásnak, majd a külső imperialista mohóságnak volt az áldozata. S éppen ezért tartjuk Komoróczy könyvét a saját nemzeti feltámadástudatunk hirdetőjének is. Nagy-Lengyelország megszületését mutatja be abban a korban, amelyet két forradalom tűzfüggőnye övez. Tehát belső aléltasága és csonkasága sok hasonlóságot mutat a békekötési évek magyar állapotaival.

A jelenlegi helyzet tárgyalását rövid történeti áttekintéssel teszi világosabbá. Az elmúlt eseményekkel kapcsolatban azonban talál módot a történeti oknyomozásra, sőt a lengyel nacionalizmus és lengyel dinamikus lelkiség körvonalazására is. A 19. század folyamán az orosz elnyomatás idején fedezte fel a lengyel nép önmagát.

A passzív ellenállás, a patriótizmus nemes büszkesége többször készítette a cárt tapintatos politikai fogásra: közeledésre, engedékenységre, de Pilsudski-ék társulata nem volt hajlandó a hóhér kezéből a kenyeret elfogadni. Ebből a titkos társulathoz nőtt ki később a felszabadító nemzedék. Az olasz balilla-intézményhez és a mi levénte szervezetünkhöz hasonló volt a Cselekvő Harci Szövetség, vagyis az az ifjúsági forradalmi sejt, amely Pilsudski eszmevilága körül csoportosult.

Az ő áldozatos tevékenységük és vértanúságuk teremtette meg a mai lengyel államot és társadalmat. A szerző érezhető szimpátiával állítja elének a pártok életét és nemes parlamenti küzdelmeiket; az igazságszolgáltatást, közigazgatást. Nem mulasztja el azonban felhívni a figyelmet arra az elnem hanyagolható tényezőre, amely a lengyel belpolitika keretét és sokszor kényes problémáit jelenti: *a kisebbségi kérdésre*. A lengyeleknek súlyosabb nemzetiségi problémáik vannak, mint nekünk, de ezeknek alakulása útban van a szerencsés megoldás felé. Rydz-Smygly a legerélyesebben megkívánja a közigazgatási tisztviselőktől, hogy a nemzetiségekkel méltányosan bánjanak. A panaszt pedig radikálisan orvosolja: az illető tisztviselő kicserélésével.

A lengyel külpolitika a békekötés óta lényegesen kiszélesedett; Beck kezében meglepő aktivitást nyert s épen ezért súlya és tekintélye nagyot emelkedett. Irányát Beck céltudatos szavai adják meg: Semmit rólunk nélkülünk!

Hazai közoktatásügyi köreink számára tanulságosak a lengyel oktatásról szóló lapok. A középfokú oktatás a tudományos követelmények mellett felkarolja a társadalom gyakorlati szükségleteit is. A középiskola u. i. hat éves tanulmányt jelent, melyből négy év a latin műveltségű gimnázium, kettő pedig a szakirányú (technikai, gazdasági, klasszikus) kiképzést nyújtó liceum. A gimnázium és liceum is érettségivel zárul és ennek birtokában léphet az ifjú az egyetemre v. főiskolára. A doktorátusnak is nagyobb a súlya mint nálunk, mert a doktori címet csak a diploma megszerzése után még három évi szemináriumi kutató munkássággal és disszertációval lehet megszerezni.

A nemzeti kultúrának egyik legjellegzetesebb ága az irodalom. A lengyel szépirodalom a történeti hullámozást és a népi erők optimista küzdelmét szemlélteti. Ez a megfigyelés vezeti Komoróczyt, hogy a mai lengyeliség lelki képét irodalmának és művészetének pszichológiai elemzésével egészítse ki. Itt bontakozik ki előttünk a lengyel nép nemes nacionalizmusa. Követésre méltó okulás számunkra az a tény, hogy a lengyel írók és művészek témaválasztását — főleg az elnyomatás idején — a nemzeti mult dicső vagy gyászos eseményei ihlették, s problémáikat mindig a feltámadásukba vetett hit határozta meg. E nemes tanulság miatt szeretnénk ott látni Komoróczy könyvét minden ifjúsági és tanári könyvtárban.

Visy József.

Borbély László: Tengerre magyar! Singer és Wolfner kiadása. Bpest, 1939 152 oldal.

A csinos kiállítású könyvet a szerző a magyar ifjúságnak ajánlja s el kell ismernünk, hogy az ifjúsági irodalom jobb rétegéhez tartozik a munka. Az esemény, egy Duna-tengerjáró motoroshajóval tett utazás Budapestről Port Saidig, valóban ifjúsági könyvbe illő mondanivalókat tartalmaz, stílusa ügyesen alkalmazkodik a serdülőkor élményszerűségét kívánó érdeklődéséhez, szövegközi képei pedig szemléletessé teszik a leírásokat. A figyelmet mindvégig leköti; benne ügyesen váltakoznak a hangulatos földrajzi leírások, történelmi vonatkozások, gazdasági kapcsolatok